

Model ASPE

Standard usług asystenckich dla
dzieci i młodzieży
o specjalnych potrzebach
edukacyjnych i zdrowotnych
w ogólnodostępnych przedszkolach,
szkołach podstawowych
i ponadpodstawowych

Autorka Zofia Lisiecka

Zespół opracowujący model

Fundacja Edukacyjna ODiTK

radczyni prawna Ewa Bożko - Kozikowska, Monika Gołubiew, Monika Kuligowska,
Zofia Lisiecka

Stowarzyszenie Sztuka Włączania

Marek Tarwacki

Uniwersytet Warmińsko - Mazurski w Olsztynie

Marzenna Zaorska

Gdańsk
2023-11-10

Spis treści

1.1 Słownik skrótów i pojęć	4
1.2 Geneza powstania Modelu ASPE	7
1.3 Wprowadzenie	8
2 Wdrożenie usług asystenckich w szkole	13
2.1 Zadania organu prowadzącego we wdrażaniu usług asystenckich	13
2.1.1 Przebieg procesu wdrażania usług asystenckich w szkołach z perspektywy organu prowadzącego	13
2.1.2 Organizacja przepływu asystentów między szkołami - podążanie za uczniem	14
2.2 Zadania dyrektora szkoły lub przedszkola w organizacji usług asystenckich	15
2.2.1. Zadania dyrektora w zakresie kwalifikacji ucznia	15
2.2.2. Zadania dyrektora w zakresie określania zadań asystenta	16
2.2.3. Zadania dyrektora w zakresie rekrutacji asystenta	16
2.2.4. Zadania dyrektora w zakresie organizacji współpracy asystenta z kadrami szkoły i rodzicami	18
3 Kwalifikacja dziecka do objęcia wsparciem asystenta	19
4 Usługi asystenckie	21
4.1 Zakres usług asystenckich	21
4.2 Miejsca realizacji usług asystenckich	23
4.3 Potrzeby ucznia, a rodzaj asystenta	24
4.3.1 Asystent ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych [ASPE]	24
4.3.2 Asystent ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych [ASPEZ]	24
4.4 Wymogi formalne wobec asystenta	25
4.4.1 Wymogi wobec ASPE	25
4.4.2 Wymogi wobec ASPEZ	26
4.5 Zakres zadań ASPE i ASPEZ	27
4.6 Dokumentowanie pracy przez asystentów	28
4.7 Odpowiedzialność prawna asystentów	28
5 Koszt przygotowania szkół i zatrudnienia asystentów oraz źródła finansowania	29
5.1 Koszty przeszkolenia kadry szkół i asystentów	29
5.2 Koszt zatrudnienia ASPE lub ASPEZ	29
5.3 Dodatkowe koszty związane z zapewnieniem dostępności szkoły	30
5.4 Źródła finansowania	31
5.4.1 Koszty związane z zapewnieniem dostępności szkół	31
5.4.2 Koszty związane z zatrudnieniem ASPE lub ASPEZ	31
5.4.3 Koszty związane z przeszkoleniem kadry szkół.	31
6 Zatrudnianie asystentów - kwestie prawne i organizacyjne	32
6.1 Podstawy prawne zatrudnienia ASPE lub ASPEZ	32
6.2 Organizacja pracy ASPE i ASPEZ	32

6.2.1. Dokumenty wewnątrz szkolne regulujące kwestie zatrudniania i wynagradzania	32
6.2.2. Określanie podstawowego wymiaru czasu pracy ASPE lub ASPEZ i zasad ich wynagradzania	33
6.2.3. Organizacja pracy ASPE lub ASPEZ w okresie wakacji i dni wolnych od nauki, niebędących dniami wolnymi od pracy	33
6.2.4. Dostęp ASPE i ASPEZ do danych osobowych uczniów	34
7 Dostępność szkół	36
7.1 Model dostępnej szkoły	36
7.2 Zadania ASPE i ASPEZ a dostępność szkoły	38
7.3 Zadania ASPE i ASPEZ, a technologie asystujące	39
7.4 Zadania ASPE i ASPEZ a dostępność komunikacyjna i cyfrowa materiałów edukacyjnych	40
8 Monitoring i ewaluacja wdrożenia modelu ASPE w szkołach i przedszkolach przez organ prowadzący	42
8.1 Cel i znaczenie monitoringu i ewaluacji	43
8.2 Planowanie monitoringu i ewaluacji	43
8.2.1 Określenie celów i wskaźników	43
8.2.2 Wybór narzędzi i metod	43
8.2.3 Ustanowienie harmonogramu	43
8.2.4 Zbieranie danych	43
8.3 Przeprowadzanie monitoringu i ewaluacji	44
8.3.1 Zaangażowanie odpowiednich zespołów	44
8.3.2 Analiza zebranych danych	44
8.3.3 Wnioski i działania doskonalące	44
8.4 Raportowanie i komunikacja	44
8.4.1 Przygotowanie raportów	44
8.4.2 Komunikacja z interesariuszami	44
8.5 Ciągłe doskonalenie	45
8.6 Podsumowanie	45
Załączniki	45

1 Model edukacji włączającej z asystentami – założenia teoretyczne

1.1 Słownik skrótów i pojęć

ASPE – asystent wspierający ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych, zatrudniony w szkole lub przedszkolu pracownik niepedagogiczny;

ASPEZ - asystent wspierający ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych, zatrudniony w szkole lub przedszkolu pracownik niepedagogiczny;

Edukacja włączająca - forma organizacji wychowania i kształcenia uczniów z naturalnie zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, ukierunkowana na uczenie się aktywnego uczestnictwa w życiu wspólnoty i wzajemnego wspierania się w dążeniu do integralnego rozwoju wszystkich jej członków. Włączanie do wspólnoty i uczestnictwo w procesie nauczania - uczenia się obejmuje wszystkich uczniów, zarówno wybitnie zdolnych i uzdolnionych, uczniów, którzy nie doświadczają barier w rozwoju, jak również tych, którzy natrafiają na trudności w uczeniu się z powodu różnych czynników biologicznych, społeczno-środowiskowych i losowych. Programy kształcenia, sposoby komunikowania się z uczniami i metody nauczania stosowane przez nauczycieli oraz podręczniki i materiały dydaktyczne zapewniają wszystkim uczniom dostęp do wiedzy przy zastosowaniu uniwersalnego projektowania w edukacji oraz dostosowania do specjalnych potrzeb poszczególnych grup osób z niepełnosprawnościami i do potrzeb indywidualnych.

ETR - to akronim angielskiej nazwy "Easy to read and understand" oznaczającej "tekst łatwy do czytania i zrozumienia". ETR to standard przygotowania tekstów, który został opracowany na poziomie Unii Europejskiej w odpowiedzi na potrzebę dostępu do informacji osób z niepełnosprawnością intelektualną. Praktyka pokazała, że ETR ułatwia dostęp do treści również osobom z dysleksją, ze spektrum autyzmu, Głuchym, chorującym psychicznie, z demencją oraz innym osobom, niekoniecznie z niepełnosprawnościami (np. cudzoziemiec). Standardy ETR są ściśle określone w dokumencie "Informacja dla wszystkich, czyli europejskie standardy przygotowania tekstu łatwego do czytania i zrozumienia". Do pobrania tu:

<https://zpe.gov.pl/pdf/P171b7LYC>

JST - Jednostka Samorządu Terytorialnego

Prosty język (plain language) - to styl pisania w sposób jasny i zrozumiały dla szerokiego grona odbiorców. Prosty język to sposób organizacji tekstu, który zapewnia przeciętnemu człowiekowi szybki dostęp do zawartych w nim informacji, lepsze ich zrozumienie oraz, jeśli taki jest cel danego tekstu, skuteczne działanie na podstawie zawartych w tym tekście informacji.

PPP - Poradnia psychologiczno pedagogiczna

Rodzic – ilekroć w tekście mowa o rodzicu dotyczy to też opiekuna prawnego

SCWEW - Specjalistyczne Centrum Wspierania Edukacji Włączającej - to działające przy wybranych szkołach specjalnych placówki świadczące usługi dla szkół i przedszkoli ogólnodostępnych. Świadczą one wsparcie dla kadry szkół, rodziców i uczniów. Placówki prowadzą szkolenia, działalność doradczą np. w zakresie dostosowania miejsca nauki pod względem ergonomii i niezbędnych warunków technicznych, doboru sprzętu specjalistycznego, wyboru podręczników, materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych. Pomagają nauczycielom wybrać najlepsze metody pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w tym szczególnie z niepełnosprawnością. Pomagają w pozyskaniu dla ucznia dostosowanych podręczników, materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych oraz sprzętu specjalistycznego. Uczniowie o SPE mogą w SCWEW uczestniczyć w zajęciach specjalistycznych i korzystać z zasobów szkół specjalnych. Rodzice natomiast mogą korzystać z konsultacji, doradztwa, z grup wsparcia, a nawet zajęć terapeutycznych. SCWEW prowadzą również działalność informacyjną i edukacyjną w zakresie edukacji włączającej. SCWEW współpracują oprócz szkół i przedszkoli również z innymi podmiotami udzielającymi wsparcia, np. uczelniami, organizacjami pozarządowymi, w szczególności ośrodkami pomocy społecznej, centrami usług społecznych.

SMART - akronim opisujący pięć cech, jakie powinien spełniać dobrze sformułowany cel:

- S – czyli Sprecyzowany, tj. jego zrozumienie nie powinno stanowić kłopotu, sformułowanie powinno być jednoznaczne i niepozostawiające miejsca na luźną interpretację,
- M – czyli Mierzalny, tj. tak sformułowany, by można było liczbowo wyrazić stopień realizacji celu lub przynajmniej umożliwić jednoznaczną „sprawdzalność” jego realizacji
- A – czyli Atrakcyjny, tj. motywujący do działania, stanowiący wyzwanie,
- R – czyli Realistyczny, tj. możliwy do osiągnięcia,
- T – czyli Terminowy, tj. powinien mieć dokładnie określony horyzont czasowy w jakim zamierzamy go osiągnąć.

SPE - specjalne potrzeby edukacyjne to otwarty katalog potrzeb osoby uczącej się, których wyznacznikami są potrzeby edukacyjne i rozwojowe takiej osoby. Mogą one wynikać między innymi z:

a) niepełnosprawności; b) niedostosowania społecznego; c) zagrożenia niedostosowaniem społecznym; d) zaburzenia zachowania lub emocji; e) szczególnych uzdolnień; f) specyficznych trudności w uczeniu się; g) deficytów kompetencji i zaburzeń sprawności językowych; h) choroby przewlekłej; i) sytuacji kryzysowej lub traumatycznej; j) niepowodzeń edukacyjnych; k) zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego i kontaktami środowiskowymi; l) trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą. Podstawowym aspektem pracy z osobą ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest rzetelne rozpoznanie jej indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych – zarówno obszarów trudności, w tym niepowodzeń edukacyjnych, jak i mocnych stron czy szczególnych uzdolnień. Zadaniem nauczycieli i specjalistów, którzy rozpoznają ww. potrzeby uczniów jest ocena czy dany uczeń wymaga objęcia go pomocą psychologiczno-pedagogiczną z powodu np. niepowodzeń edukacyjnych, a także zaplanowanie i udzielenie odpowiedniego rodzaju wsparcia.

Szkoła - ilekroć w tekście jest mowa o szkole oznacza to prowadzone przez organy prowadzące będące Jednostkami Samorządu Terytorialnego lub osobami fizycznymi i prawnymi z terenu całej Polski:

- a. przedszkola posiadające oddziały ogólnodostępne z wyłączeniem przedszkoli specjalnych,
- b. szkoły podstawowe posiadające oddziały ogólnodostępne z wyłączeniem szkół specjalnych,
- c. szkoły branżowe I stopnia posiadające oddziały ogólnodostępne z wyłączeniem szkół specjalnych,
- d. licea posiadające oddziały ogólnodostępne z wyłączeniem szkół specjalnych,
- e. technika posiadające oddziały ogólnodostępne z wyłączeniem szkół specjalnych.

Uczeń – ilekroć w tekście jest mowa o uczniu oznacza to uczniów i uczennice oraz dzieci przedszkolne.

WOPFU - wielospecjalistyczna ocena poziomu funkcjonowania ucznia, to dokument, który opracowujemy dla ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Jest

podstawą tworzenia indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego i stanowi jego załącznik.

1.2 Geneza powstania Modelu ASPE

Niniejszy podręcznik skierowany jest do organów prowadzących szkoły lub przedszkola. Zawiera kompendium wiedzy koniecznej do przygotowania przez organ prowadzący wdrożenia usług asystenckich dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Jego uzupełnieniem jest podręcznik dla dyrektorów szkół i przedszkoli oraz informator dla rodziców.

Powyższe materiały przygotowano w ramach projektu „Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi - pilotaż” (umowa nr UDA-POWR.02.10.00-00-1004/20-04) realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Osi priorytetowej: II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie: 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty.

Projekt miał na celu:

- przeprowadzenie pilotażu usług asystenckich, w tym badań w trakcie pilotażu,
- opracowanie na podstawie wniosków z pilotażu, w tym raportu z przeprowadzonych badań¹, ostatecznej wersji standardu usług asystenckich, w formie propozycji zmian prawnych określających:
 - zasady zatrudniania asystentów w szkołach i przedszkolach,
 - profil kompetencyjny i wymogi formalne wobec kandydata na asystenta,
 - kryteria kwalifikacji dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych do objęcia wsparciem asystenta,
 - program i zasady organizacji kursu dla asystentów oraz wymogi wobec podmiotów organizujących kurs asystenta.
- opracowanie wytycznych dla organów prowadzących oraz przedszkoli i szkół w zakresie:
 - organizacji pracy ASPE w szkołach i przedszkolach,
 - zadań ASPE i sposobu ich wykonywania w przedszkolu i szkole,

¹ Badania w projekcie prowadził Uniwersytet Warmińsko-Mazurski. Wnioski z badań zostały ujęte w dokumencie “Raport z badań pilotażowego wdrożenia usług asystenckich ASPE przeprowadzonego w ramach projektu „Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi ASPE - pilotaż” (umowa nr. UDA-POWR.02.10.00-00-1004/20-04) dostępnym na stronie www.asystentspe.pl

- zasad współpracy ASPE z pozostałym personelem szkoły poza zajęciami lekcyjnymi i z nauczycielem/ami w trakcie zajęć lekcyjnych.

Niniejszy podręcznik jest jednym z elementów opracowanego standardu.

Projekt zrealizowało partnerstwo w składzie:

- Fundacja Edukacyjna ODITK (Lider),
- Fundacja Fundusz Współpracy,
- Stowarzyszenie „Sztuka włączania”,
- Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

1.3 Wprowadzenie

W Polsce uczniowie z niepełnosprawnością zyskali prawo do edukacji włączającej wraz z opublikowaniem przez Ministra Edukacji Narodowej w dniu 4 października 1993 r. *Zarządzenia nr 29 w sprawie zasad organizowania opieki nad uczniami niepełnosprawnymi, ich kształcenia w ogólnodostępnych i integracyjnych publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach oraz organizacji kształcenia specjalnego*. Był to rezultat wieloletnich starań środowiska rodziców uczniów o SPE i organizacji pozarządowych dążących do włączania dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością do środowiska pełnosprawnych rówieśników.

W 2005 r. opublikowano pierwsze rozporządzenie dotyczące organizowania kształcenia specjalnego w szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych. Od tamtego czasu Ministerstwo Edukacji Narodowej doskonałi przepisy prawa, wprowadzając m.in. wielospecjalistyczną ocenę poziomu funkcjonowania dziecka oraz indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny, zapewniając rodzicom prawo do udziału w procesie planowania kształcenia dziecka z niepełnosprawnością.

Od publikacji zarządzenia w październiku 2023 roku minęło równo 30 lat.

Przepisy jednoznacznie i bardzo szczegółowo określają teraz zadania szkoły wobec dziecka posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Głównymi celami edukacji włączającej są:

- włączenie ucznia o SPE, w tym z niepełnosprawnością do grupy rówieśniczej,
- zapewnienie pełnej dostępności usług i przestrzeni edukacyjnych uczniowi o SPE,

- indywidualizacja nauczania w oparciu o mocne strony ucznia o SPE,
- zapewnienie uczniowi o SPE maksymalnej możliwej samodzielności, w tym poprzez przygotowanie do i umożliwienie korzystania z technologii asystujących,
- zapewnienie możliwości elastycznego kształtowania ścieżek edukacji i rozwoju zawodowego, tak by możliwe było ich maksymalne dopasowanie do potrzeb ucznia o SPE,
- wyposażenie wszystkich uczniów w kompetencje niezbędne do współtworzenia w przyszłości włączającego, solidarnego społeczeństwa.

Założenia edukacji włączającej mogą być realizowane w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych² w klasach:

- ogólnodostępnych
- integracyjnych
- specjalnych

Wybór miejsca i sposobu realizacji nauki powinien być dokonywany przez rodziców ucznia o SPE w oparciu o:

- przeprowadzoną przez Poradnię Psychologiczno -Pedagogiczną pogłębioną diagnostykę i wydane na jej podstawie opinię lub orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego,
- rekomendacje lekarzy prowadzących leczenie dziecka (o ile dotyczy),
- rekomendacje specjalistów prowadzących terapię dziecka (o ile dotyczy),
- analizę zysków i strat, szans i ryzyk związanych z wyborem danej szkoły/przedszkola lub danej formy edukacji w kontekście dobrostanu samego dziecka, jego funkcjonowania w dorosłości, ale również w kontekście wpływu danego wyboru na funkcjonowanie całej rodziny (np. relacje z rodzeństwem, możliwości organizacyjne rodziny itp.).

Niezależnie od wybranego przedszkola/szkoły ważne jest by pamiętać o zaleceniach Ministerstwa Edukacji Narodowej, które na swojej stronie www.wprost wskazuje że: „ **w przypadku ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi należy tak zorganizować proces nauki, by umożliwić uczniowi jak najczęstszy i najlepszy kontakt z jego rówieśnikami. (...) Szkoła musi mu to zapewnić. To obowiązek dyrektora. Zajęcia edukacyjne przeprowadzane są w domu ucznia tylko w**

² W szkołach specjalnych również można i należy dążyć do realizacji celów edukacji włączającej poprzez planowanie i realizację działań włączających uczniów i uczennice tych szkół w kontakty z rówieśnikami ze szkół ogólnodostępnych i integracyjnych oraz w życie lokalnej społeczności.

sytuacji, gdy jest on chory i nie może uczęszczać z tego powodu do szkoły. Kiedy stan zdrowia ucznia ulegnie poprawie, wraca on na zajęcia do szkoły.”³

Mimo obowiązujących uregulowań prawnych, zapewniających uczniom o SPE naukę w szkole lub przedszkolu najbliższym miejscu zamieszkania oraz dostęp do koniecznych pomocy i dostosowań, uczniowie o SPE i ich rodzice nadal mierzą się z dyskryminacją i wykluczeniem.

Jest to konsekwencją kilku nakładających się na siebie problemów występujących (często łącznie) przy wdrażaniu edukacji włączającej :

- bariery w dostępie do usług i przestrzeni edukacyjnych,
- niewystarczające korzystanie z technologii asystujących w szkołach,
- niedostateczna ilość nauczycieli i pomieszczeń w szkołach, co nie pozwala na indywidualizację nauczania poprzez pracę w mniejszych grupach lub indywidualnie,
- słabe przygotowanie nauczycieli (szczególnie nauczycieli przedmiotów) do zarządzania różnorodnością w klasach, w tym do indywidualizacji metod nauczania i dostosowywania podstawy programowej do ucznia o SPE,
- brak możliwości zatrudniania kompetentnych asystentów dla uczniów o SPE wymagających stałej pomocy osoby dorosłej,
- niezrozumienie celów edukacji włączającej przez kadre szkoły i w efekcie pozorne włączenie, prowadzące się do przebywania ucznia o SPE w budynku szkoły, w pomieszczeniu klasy, ale bez realnego włączenia go w szkolną społeczność.

Jednocześnie te bariery powodują, że obecność w szkołach ucznia o SPE staje się bardzo trudnym doświadczeniem dla niego samego, jego rodziców oraz dla jego kolegów i koleżanek i ich rodziców, a także kadry szkół.

Dotychczasowy, nieadekwatny sposób organizacji edukacji włączającej, powoduje frustrację u wszystkich. Nauczyciele narzekają, że nie są w stanie uczyć, bo czas pochłaniają im działania wychowawcze, pielęgnacyjne i opiekuńcze. Uczniowie i uczennice o specjalnych potrzebach edukacyjnych skarżą się na samotność, wykluczenie, często niedostateczne wsparcie specjalistyczne, skazujące ich na nauczanie indywidualne w domach.

Ich koledzy i koleżanki skarżą się na trudne, czasem agresywne zachowania części uczniów i uczennic o specjalnych potrzebach edukacyjnych i indolencję dorosłych wobec takich sytuacji.

³ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/edukacja-wlaczajaca-priorytetem-dzialan-men> (na dzień 31.10.2023)

Najciężej niepełnosprawni uczniowie, z mocno ograniczoną samodzielnością albo wymagający zabiegów takich jak cewnikowanie, czy pomocy w obsłudze urządzeń takich jak koncentrator tlenu, pozostają w nauczaniu indywidualnym, bo w szkole, bez dodatkowego wsparcia, nie są w stanie sobie poradzić. Jest też grupa uczniów o SPE, którzy wprawdzie są w szkołach, ale z powodu niewystarczającej indywidualizacji form nauki i niewykorzystywania technologii asystujących przez nauczycieli, nie realizują swojego potencjału i nie uczą się samodzielności.

Sam fakt przebywania ucznia w murach szkoły, w pomieszczeniu klasy, wśród rówieśników nie jest jeszcze włączeniem. O prawidłowej realizacji założeń edukacji włączającej możemy mówić, gdy oprócz nauki w grupie rówieśniczej:

- **uczeń o SPE czuje się częścią szkolnej społeczności, czuje się w niej bezpieczny i chciany,**
- **szkoła wykorzystuje wszelkie możliwości, by zwiększać zakres samodzielności i wyrównywać szanse ucznia o SPE (w tym korzysta z technologii asystujących),**
- **szkoła świadomie zajmuje się rozwinięciem u wszystkich uczniów postaw i kompetencji niezbędnych do utworzenia w przyszłości solidarnego, włączającego społeczeństwa. O tym czy społeczeństwo będzie włączające decyduje bowiem jego większość. Dlatego edukacja włączająca nie może skupiać się jedynie na uczniu o SPE.**

Dyrektor szkoły lub przedszkola ma obowiązek nie tylko zapewnić uczniowi o SPE możliwość nauki w zarządzanej przez siebie szkole, ale powinien dołożyć wszelkich starań, by włącznie ucznia było faktyczne, a nie pozorne.

Włączanie do grup rówieśniczych uczniów o SPE, bez zapewnienia należytego przygotowania do tego szkoły w postaci przeszkolenia kadry np. ze stosowania technologii asystujących, bez zapewnienia dodatkowych pomieszczeń i asystentów skutkuje dużą ilością trudnych sytuacji. Szczególnie ostro występują one w przypadku uczniów o SPE, którzy mają bardzo duże utrudnienia w komunikacji, prezentują zachowania agresywne lub inne trudne dla otoczenia zachowania. Bez wsparcia asystentów i technologii asystujących tacy uczniowie spotykają się najczęściej z ostracyzmem ze strony kolegów i koleżanek. Co gorsza można, podejrzewać, że trudne emocjonalnie doświadczenia z kontaktów z osobami z niepełnosprawnością, zebrane w trakcie lat szkolnej edukacji, będą owocować unikaniem osób z niepełnosprawnością w dorosłym życiu. Co oznacza efekt odwrotny od celu edukacji włączającej, która miała wyposażyć dzieci w

doświadczenia i umiejętności, które pozwolą im tworzyć w dorosłości włączające, solidarne społeczności.

W efekcie zaczynają pojawiać się głosy kwestionujące edukację włączającą jako taką i postulujące powrót do segregacji w edukacji. Smutnym efektem powyżej opisanych problemów jest też przechodzenie uczniów o SPE na edukację domową lub indywidualne nauczania, a także przedwczesne wypadanie z systemu edukacji.

W wielu krajach Europy, a także w kilku szkołach w Polsce, od lat z powodzeniem te problemy rozwiązywane są dzięki funkcji asystenta ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych [ASPE] i asystenta ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych [ASPEZ].

W związku z powyższym MEIN we współpracy z ORE przygotował założenia wdrożenia usług asystenckich w szkołach i przedszkolach, a następnie w drodze konkursu⁴ zlecił realizację ich pilotażu w projekcie „Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi - pilotaż” (umowa nr UDA-POWR.02.10.00-00-1004/20-04). W oparciu o wnioski z pilotażu opracowano niniejszy Model ASPE zawierający:

- **standard usług asystenckich, czyli opis kwalifikacji asystenta i rekomendowane zmiany prawne regulujące kwestie:**
 - **zasad finansowania i zatrudniania ASPE;**
 - **sposobu kwalifikowania uczniów o SPE do objęcia wsparciem ASPE;**
 - **profilu kompetencyjny ASPE;**
 - **przygotowania ASPE do pracy;**
 - **zadań ASPE i sposobów ich wykonywania w przedszkolu/szkole (m.in.: jak, kiedy, gdzie i w jakim celu zadania są wykonywane).**

Ponadto w projekcie opracowano:

- wytyczne dla organów prowadzących dotyczące wdrożenia usług asystenckich,
- wytyczne dla dyrektorów szkół i przedszkoli dotyczące wdrożenia usług asystenckich,
- informator dla rodziców uczniów o SPE.

⁴ Konkurs ogłoszony 2019-12-31, nr naboru: POWR.02.10.00-IP.02-00-001/20

2 Wdrożenie usług asystenckich w szkole

2.1 Zadania organu prowadzącego we wdrażaniu usług asystenckich

Organ prowadzący ma obowiązek zapewnienia warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki oraz wyposażenie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczo-profilaktycznych, przeprowadzania egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych i zapewnienia warunków umożliwiających stosowanie specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży objętych kształceniem specjalnym.⁵

Wiąże się to bezpośrednio z obowiązkiem **zapewnienia w prowadzonych przez siebie szkołach przestrzegania zasad niedyskryminacji i równego traktowania**. Obejmuje to zapewnienie szeroko rozumianej dostępności zgodnie z zasadami rządowego Programu Dostępność Plus (por. rozdział 5 Dostępność szkół)⁶

Wdrożenie usług asystenckich to element zapewniania dostępności w edukacji.

2.1.1 Przebieg procesu wdrażania usług asystenckich w szkołach z perspektywy organu prowadzącego

Proces wdrażania w szkołach przez Organ prowadzący usług asystenckich przebiega zgodnie z poniższymi etapami:

2.1.1.1 Etap I

Przeprowadzenie diagnozy potrzeb w zakresie zapewnienia wsparcia asystenta w oparciu o dane ze szkół, PPP oraz rodziców, w tym rodziców uczniów o SPE i dorosłych uczniów o SPE.

2.1.1.2 Etap II

a) Przeszkolenie dyrektorów szkół i kadry PPP z zakresu:

- kwalifikacji uczniów do objęcia wsparciem asystenta

⁵ Art. 10 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz.U.2023.0.900)

⁶ Art. 32 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.): Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny.

- rekrutacji asystentów
 - zakresu organizacji usług asystenckich
- b) Przeszkolenie kadry szkoły z zakresu:
- zadań i organizacji współpracy nauczycieli z asystentami na zajęciach lekcyjnych i poza nimi,
 - technologii asystujących i zasad korzystania z nich na zajęciach przez ucznia i nauczyciela, o ile dany uczeń powinien z nich korzystać,
 - standardu dostępności cyfrowej i komunikacyjnej (standard ETR i prostego języka).
- c) Zapewnienie finansowania kosztów zatrudnienia asystentów zrekrutowanych przez szkoły.

2.1.1.3 Etap III

Opracowanie i wdrożenie planu monitoringu i ewaluacji usług asystenckich w szkołach zgodnie z zapisami rozdziału 6 *Monitoring i ewaluacja wdrożenia modelu ASPE w szkołach i przedszkolach przez organ prowadzący niniejszego podręcznika.*

2.1.2 Organizacja przepływu asystentów między szkołami - podążanie za uczniem

Co do zasady rekomendowane jest by asystent podążał za uczniem, gdy ten zmienia szkołę w trakcie danego etapu edukacji lub z powodu zakończenia danego etapu edukacji i przejścia do kolejnej szkoły.

We współpracy uczeń-asystent- rodzic bardzo ważną kwestią jest zbudowanie zaufania np. oswojenie się z tym, że obca osoba pomaga w kwestiach bardzo intymnych (pomoc w toalecie, przebieranie itp.) . Dlatego, o ile współpraca z asystentem układa się pomyślnie, najlepszym rozwiązaniem jest jego podążanie za uczniem przy zmianie szkoły.

Pozwala to na optymalizację kosztów i zapewnienie efektywnego wsparcia ucznia. Nowy asystent to koszt ponownego przeszkolenia np. z AAC, obsługi sprzętu medycznego, konkretnych technologii asystujących wykorzystywanych przez ucznia itp.

Oczywiście z różnych względów nie zawsze możliwe jest zatrudnienie tej samej osoby na stanowisku asystenta w nowej szkole. Jeśli mierzymy się z taką sytuacją, należy zadbać o przekazanie kadrze nowej szkoły wszystkich ważnych informacji o uczniu zgromadzonych przez asystenta. W niektórych przypadkach wskazane byłoby, aby "stary" asystent spędził pierwsze kilka

dni w nowej szkole wraz z uczniem i jego “nowym” asystentem. Pozwoli to na pokazanie w praktyce różnych metod pracy z tym uczniem.

2.2 Zadania dyrektora szkoły lub przedszkola w organizacji usług asystenckich

2.2.1. Zadania dyrektora w zakresie kwalifikacji ucznia

Dyrektor szkoły informuje rodziców ucznia lub dorosłego ucznia o:

- obserwacjach poczynionych przez kadre szkoły, wskazujących na zasadność objęcia ucznia wsparciem asystenta;
- zasadach i zakresie wsparcia oferowanego przez asystenta;
- zasadach rekrutacji asystenta (w tym roli rodzica w tym procesie) i minimalnych wymaganych kwalifikacjach asystenta;
- procedurach kwalifikacji ucznia prowadzonej przez PPP;

Do momentu uzyskania i dostarczenia do szkoły wydanego dla ucznia orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wskazującego na konieczność objęcia wsparciem asystenta, dyrektor może zatrudnić ASPE lub ASPEZ za zgodą organu prowadzącego, na okres nie dłuższy niż do końca bieżącego roku szkolnego.

W sytuacji gdy rodzic:

- nie podejmuje zalecanej przez szkołę diagnostyki w PPP, albo
- odmawia zgody na objęcie dziecka wsparciem asystenta mimo takiego zalecenia w Orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego wydanego przez PPP, albo
- odmawia dostarczenia wyników diagnozy przeprowadzonej przez PPP,

dyrektor ma obowiązek skierować wniosek do sądu o wgląd w sytuację rodzinną dziecka.

Uniemożliwienie uczniowi przez rodzica korzystania z koniecznego wsparcia jest działaniem na szkodę dziecka i ma znamiona jego krzywdzenia.

W sytuacji gdy brak wsparcia asystenta będzie powodował zagrożenie dla bezpieczeństwa pozostałych uczniów lub kadry szkoły, dyrektor może:

- w przypadku niepełnoletniego ucznia zatrudnić ASPE lub ASPEZ bez zgody rodzica,
- w przypadku dorosłego ucznia, gdy ten odmawia przyjęcia takiego wsparcia, dyrektor może skreślić go z listy uczniów,

przy czym musi to być zgodne z postanowieniami statutu danej szkoły⁷.

2.2.2. Zadania dyrektora w zakresie określania zadań asystenta

Po otrzymaniu Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego ucznia dyrektor zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, z dnia 9.08.2017 (Dz.u. z 2020 r. poz.1309 z późniejszymi zmianami) powołuje zespół i wyznacza jego koordynatora.

Zespół ten opracowując WOPFU określa zadania ASPE lub ASPEZ. Zdania te powinny być zgodne z załącznikami nr 3 i 4 do niniejszego podręcznika.

W pracach zespołu może brać udział rodzic ucznia oraz pełnoletni uczeń.

2.2.3. Zadania dyrektora w zakresie rekrutacji asystenta

Niezwłocznie po określeniu zadań przyszłego asystenta dyrektor rozpoczyna proces rekrutacji osoby na to stanowisko. Osoby rekrutowane na stanowisko asystenta muszą spełniać kryteria formalne i posiadać wykształcenie i przygotowanie wskazane w rozdziale 4.4 *Wymogi formalne wobec asystenta* niniejszego podręcznika.

Wymagania wobec kandydatów wskazane w ogłoszeniu powinny wynikać z określonego zakresu zadań, ale również brać pod uwagę oczekiwania ucznia i rodziców (z zastrzeżeniem zapisów art. 18(3b) Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1465) art 1 i 2)

W rozmowach rekrutacyjnych z kandydatem powinien brać udział uczeń i jego rodzic, a istotnym

⁷ Art. 98 ust.1 pkt 19 Ustawy Prawo Oświatowe: statut szkoły zawiera w szczególności rodzaje kar stosowanych wobec uczniów oraz tryb odwoływania się od kary;

elementem oceny przydatności kandydata/tki na to stanowisko powinna być odpowiedź ucznia i rodzica na pytanie, czy kandydat budzi ich zaufanie i sympatię.

Elementem procesu rekrutacji może być próbne asystowanie uczniowi w szkole w trakcie zajęć lekcyjnych i zabawy, przez 2-3 godziny, a nawet cały dzień. Pozwala to zaobserwować podejście kandydata do ucznia, umiejętność nawiązywania relacji z otoczeniem, współpracy z nauczycielem. Pozwala też uczniowi i rodzicowi ocenić na ile komfortowo czują się z daną osobą, na ile budzi ich zaufanie.

Dyrektor szkoły prowadząc rekrutację powinien również zweryfikować tzw. kompetencje miękkie kandydatów. Ważne dla asystenta kompetencje to przede wszystkim:

- a. kompetencje psychospołeczne, w tym życzliwość i kultura osobista, empatia, zdolność do efektywnego działania w trudnych sytuacjach, pod wpływem stresu, umiejętność obserwacji i wyciągania wniosków, podzielność uwagi;
- b. kompetencje organizacyjne, w tym umiejętność organizacji pracy własnej, umiejętność planowania, terminowość i punktualność;
- c. kompetencje komunikacyjne, w tym umiejętność współpracy z osobami dorosłymi i uczniami, w tym pracy zespołowej oraz umiejętność dostosowania komunikacji do możliwości i potrzeb partnera w komunikacji.

W procesie rekrutacji dyrektor może zweryfikować posiadanie tych kompetencji poprzez:

- pytania stawiane kandydatowi w trakcie rozmowy rekrutacyjnej,
- zadania praktyczne jak np. analiza przypadków,
- referencje,
- obserwację kandydata w pracy z uczniem w trakcie dnia próbnego.

Zastosowanie powyższych metod pozwoli dyrektorowi uzyskać pełniejszy obraz umiejętności kandydatów. Warto również podkreślić znaczenie umiejętności miękkich w ogłoszeniu rekrutacyjnym, aby przyciągnąć osoby z pożądanymi cechami osobowości.

2.2.4. Zadania dyrektora w zakresie organizacji współpracy asystenta z kadrą szkoły i rodzicami

W momencie zatrudnienia asystenta, dyrektor:

- przeprowadza szkoleniową radę pedagogiczną, na której wszyscy nauczyciele i specjaliści zatrudnieni w szkole poznają zakres usług asystenckich i standardy współpracy między kadrą szkoły a asystentem,
- organizuje spotkanie nauczycieli i specjalistów pracujących z uczniem objętym wsparciem asystenta z osobą zatrudnioną na danym stanowisku,
- wyznacza osobę, która będzie mentorem asystenta i będzie odpowiadać za wdrożenie go do pracy w nowym miejscu i z nowym uczniem,
- jeżeli uczeń ma potrzeby związane z podawaniem leków, obsługą urządzeń medycznych itp. organizuje spotkanie asystenta z pielęgniarką i ewentualnie innymi wskazanymi przez rodziców osobami,
- jeżeli potrzeby ucznia wymagają przeszkolenia asystenta w zakresie obsługi konkretnych urządzeń medycznych, z których korzysta uczeń lub innej specjalistycznej wiedzy - kieruje asystenta (a jeśli to uzasadnione również nauczycieli) na szkolenie,
- jeżeli potrzeby ucznia wymagają przeszkolenia asystenta w zakresie alternatywnych metod komunikacji, języka migowego, stosowania konkretnych technologii asystujących - kieruje asystenta (a jeśli to uzasadnione również nauczycieli) na szkolenie,
- organizuje spotkanie asystenta z rodzicami i uczniem, na którym ustalane są zasady komunikacji w tym:
 - przekazywania informacji o uczniu, jego postępach i codziennym funkcjonowaniu (forma, częstotliwość, kanały komunikacji, adresy e-mailowe i numery telefonów oraz akceptowane godziny kontaktu),
 - prowadzenia dokumentacji zdarzeń dotyczących stanu zdrowia, podawania leków itp. (o ile dotyczy),
 - powiadamiania w sytuacjach nagłych i/lub kryzysowych,
 - zgłaszania uwag i problemów oraz ścieżki postępowania w sytuacjach konfliktowych.

- w przypadku ucznia przewlekle chorego, opracowuje wraz z zespołem procedurę sprawowania nad nim opieki oraz postępowania w przypadku pogorszenia się stanu zdrowia ucznia. Z taką procedurą trzeba zapoznać wszystkich pracowników szkoły⁸.

3 Kwalifikacja dziecka do objęcia wsparciem asystenta

Kwalifikacja ucznia do objęcia go wsparciem ASPE lub ASPEZ powinna być dokonywana na podstawie oceny jego funkcjonowania. Przy ocenie należy brać pod uwagę diagnozę i rekomendacje wydane przez Poradnię Psychologiczno - Pedagogiczną w formie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, wydane na podstawie:

- przeprowadzonych przez PPP testów diagnostycznych, obserwacji itp.,
- zebranych przez kadrę szkoły obserwacji funkcjonowania dziecka w procesie nauki i w relacjach rówieśniczych,
- rekomendacji uzyskanych w wyniku konsultacji z Specjalistycznym Centrum Wspierania Edukacji Włączającej (SCWEW) (o ile dotyczy)
- dokumentacji medycznej ucznia,
- zaleceń lekarzy prowadzących leczenie ucznia, w tym dotyczących podawania leków i korzystania z urządzeń medycznych (o ile dotyczy),
- rekomendacji specjalistów prowadzących terapię ucznia (o ile dotyczy),
- informacji o funkcjonowaniu ucznia przekazanych przez jego rodziców,
- analizy uwarunkowań rodzinno-społecznych ucznia;
- analizy zasobów danej szkoły w tym poziomu dostępności architektonicznej, cyfrowej, językowej, dostępności technologii asystujących⁹, pozycji dziecka w klasie i relacji w niej panujących.

Do momentu uzyskania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wskazującego na konieczność objęcia wsparciem asystenta, dyrektor może zatrudnić ASPE lub ASPEZ za zgodą

⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. z 2020 r. poz. 1604) - § 2.

⁹ Takie informacje mogą być ujęte w raporcie z przeprowadzonego audytu dostępności szkoły

organu prowadzącego, na okres nie dłuższy niż do końca bieżącego roku szkolnego. Kieruje się przy tym:

- zebranymi przez kadrę szkoły obserwacjami z funkcjonowania dziecka w procesie nauki i w relacjach rówieśniczych,
- dokumentacją medyczną ucznia,
- zaleceniami lekarzy prowadzących leczenie ucznia, w tym dotyczącymi podawania leków i korzystania z urządzeń medycznych (o ile dotyczy),
- rekomendacjami specjalistów prowadzących terapię ucznia (o ile dotyczy),
- rekomendacjami uzyskanymi w wyniku konsultacji z Specjalistycznym Centrum Wspierania Edukacji Włączającej (SCWEW) (o ile dotyczy)
- informacjami o funkcjonowaniu ucznia przekazane przez jego rodziców,
- analizą uwarunkowań rodzinno-społecznych ucznia,
- analizą zasobów szkoły w tym poziomie dostępności architektonicznej, cyfrowej, językowej, dostępności technologii asystujących, pozycją dziecka w klasie i relacji w niej panujących.

Wsparcie ASPE może być przyznane uczniowi, który:

a) wymaga stałego wsparcia drugiej osoby w związku z trudnościami:

- w samodzielnym funkcjonowaniu w szkole (poruszaniu się, higienie, rozumieniu treści i organizacji nauki itp.),
- w komunikowaniu się (niepełnosprawność słuchu, afazja, mutyzm itp.),
- wynikającymi z niskich kompetencji społecznych lub wysokiego poziomu lęku uniemożliwiającego samodzielne funkcjonowanie w szkole/przedszkolu;

b) prezentuje zachowania agresywne i/lub autoagresywne tak nasilone, że nauczyciel nie jest w stanie zapewnić bezpieczeństwa jego i reszty uczniów w klasie/szkole, bez wsparcia dodatkowej osoby;

c) prezentuje zachowania utrudniające pracę reszcie klasy (natręctwa, niekontrolowane okrzyki, zachowania itp.) tak nasilone, że nauczyciel nie jest w stanie efektywnie prowadzić zajęć, bez wsparcia dodatkowej osoby;

Wsparcie ASPEZ może być przyznane uczniowi, który z powodu stanu zdrowia lub niepełnosprawności potrzebuje:

- a) pomocy w:
- przyjmowaniu leków w szkole,
 - obsłudze pompy insulinowej, żywieniowej, koncentratora tlenu itp. urządzeń medycznych z których korzysta uczeń,
 - cewnikowania,
 - oczyszczaniu sondy, rurki tracheotomijnej itp. z wydzieliny itp.
- b) dodatkowego (poza nauczycielem) nadzoru w celu zapewnienia bezpieczeństwa w przypadku chorób takich jak hemofilia, epilepsja, wrodzona łamliwość kości itp.

4 Usługi asystenckie

4.1 Zakres usług asystenckich

Usługi asystenckie to działania świadczone przez dorosłe, przygotowane do swojej pracy osoby, a ich zatrudnienie w szkołach ma na celu przede wszystkim:

- zapewnienie bezpiecznego funkcjonowania w szkole ucznia o SPE oraz bezpieczeństwa jego rówieśników w przypadku ucznia prezentującego zachowania agresywne lub autoagresywne dzięki szybkiemu reagowaniu w sytuacjach zagrożenia, np. opuszczeniu grupy przez ucznia i udania się z asystentem do pokoju wyciszeń, zanim dojdzie do przemocy wobec rówieśnika;
- umożliwienie nauki w szkole, wśród rówieśników, uczniom, którzy wymagają podawania leków lub pomocy w obsłudze urządzeń medycznych itp. w trakcie pobytu w szkole dzięki zapewnieniu im koniecznej pomocy w tych zabiegach;
- przygotowanie ucznia o SPE, który mierzy się z ograniczeniami wynikającymi z niepełnosprawności, do maksymalnej możliwej samodzielności w szkole i w życiu dorosłym, między innymi dzięki nauczaniu go korzystania z technologii asystujących;
- zapewnienie wsparcia uczniowi o SPE doświadczającemu trudności w komunikacji i w rozumieniu relacji międzyludzkich, w samoregulacji emocji i zachowań, tak by zapobiec jego wykluczeniu z grupy rówieśniczej.

Asystent nie powinien być traktowany jako osoba, która wyręcza ucznia z jego własnej aktywności. Zakłada się, że rolą asystenta jest stopniowe przygotowywanie ucznia do możliwie

samodzielnego rozwiązywania problemów i poszerzenia pola niezależności od innych. Wymaga to często wdrożenia ucznia do korzystania z technologii asystujących.

Należy mieć świadomość, że istnieje niewielki odsetek uczniów, którzy z racji stopnia swojej niepełnosprawności będą korzystać z pomocy asystenta również w dorosłym życiu. Jednak także w ich przypadku poszerzenie pola samodzielności jest najważniejszym celem pracy asystenta.

Przykład:

Uczeń ma niesprawne dłonie. Robienie notatek lub spisywanie podyktowanych przez ucznia wypracowań przez ASPE nie pozwala uczniowi na bycie samodzielnym ani nie rozwija żadnej kompetencji, która pozwalałaby temu uczniowi w przyszłości poradzić sobie z tym ograniczeniem. Natomiast umiejętność korzystania z dyktafonu w połączeniu z aplikacją zmieniającą mowę na tekst, samodzielne pisanie na laptopie z wykorzystaniem dostosowanej klawiatury i myszki lub z wykorzystaniem komend głosowych pozwala uczniowi opanować umiejętności, które pozwolą mu funkcjonować samodzielnie w szkole i w życiu dorosłym.

Asystent nie może zastępować nauczyciela ani nauczyciela „wspomagającego” (tj. nauczyciela posiadającego kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej zatrudnianego w celu współorganizowania procesu kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami) lub specjalisty.

Zatrudnienie asystentów pozwala nauczycielom na efektywną pracę z uczniem o SPE i całą klasą. Pozwala im poświęcić całość swojego czasu na nauczanie, wyrównywanie deficytów ucznia itp., a część działań opiekuńczo-pielęgnacyjnych przekazać asystentowi.

Zakres usług asystenckich na rzecz uczniów o SPE obejmuje poniższe obszary:

- a) obszar działań wspierających ogólne funkcjonowanie ucznia rozumiane w szczególności jako wsparcie ucznia w szkole w wykonywaniu codziennych czynności (np. związanych z samoobsługą, przemieszczaniem się, komunikowaniem, z utrzymywaniem higieny) umożliwiających uczestnictwo w zajęciach (oraz innych wydarzeniach szkolnych i pozaszkolnych) i zapewniający możliwość uczenia się w szkole oraz nawiązywania relacji interpersonalnych,
- b) obszar działań polegających na współpracy z nauczycielami i specjalistami, w tym wspólne planowanie wsparcia, na zaproszenie dyrektora udział ASPE w radach pedagogicznych,

podejmowanie i realizacja ustaleń w zakresie przewidywania i wyciszenia agresywnych zachowań ucznia skierowanych do rówieśników i osób dorosłych oraz zachowań autoagresywnych,

c) obszar działań wyspecjalizowanych obejmujących w szczególności działania pielęgnacyjne i niektóre czynności medyczne,

d) obszar działań związanych z transportem – dotyczącym:

- transportu do i z szkoły na zajęcia lekcyjne, dodatkowe, uroczystości szkolne,
- transportu do i z miejsca zbiórki przed wyjściem na wydarzenia poza terenem szkoły takie jak wyjście do instytucji kultury, udział w konkursach pozaszkolnych, rozgrywkach sportowych itp.,
- transportu na i z wycieczek, “zielonej szkoły” itp.

Realizacja tego zadania powinna być uzależniona od indywidualnej sytuacji i realizowana tam, gdzie pomoc asystenta stanowi konieczność.

ASPE i ASPEZ są asystentami przypisanymi do konkretnego ucznia. Ich zadaniem jest stała praca nad rozwijaniem samodzielności ucznia (w tym umiejętnością korzystania z technologii asystujących) oraz jego kompetencji społecznych.

4.2 Miejsca realizacji usług asystenckich

Usługi asystenckie mogą być świadczone:

- na terenie szkoły, w trakcie zajęć lekcyjnych, dodatkowych, terapeutycznych, podczas uroczystości szkolnych itp., a także w trakcie przerw międzylekcyjnych i tzw. “okienek”,
- w miejscach poza terenem szkoły, w trakcie różnych wydarzeń w których biorą udział uczniowie w tym między innymi: podczas wyjść do instytucji kultury, na spacer, związanych z udziałem w konkursach pozaszkolnych, rozgrywkach sportowych, półkoloniach itp.,
- w miejscach poza terenem szkoły, w trakcie wyjazdowych zajęć organizowanych przez szkołę jak wycieczki, tzw. “zielone szkoły” itp..

4.3 Potrzeby ucznia, a rodzaj asystenta

Mamy dwa typy asystentów, a różnica między ich kwalifikacjami i zakresem świadczonego przez nich wsparcia wynika z faktu, że pewna część uczniów ze względu na swój stan zdrowia wymaga w trakcie pobytu w szkole podawania leków, pomocy w obsłudze urządzeń medycznych (pompy insulinowe, koncentratory tlenu itp.) albo zabiegów pielęgnacyjnych wykraczających poza standardowe (cewnikowanie, pielęgnacja stomii lub urostomii). Możemy zatem rozróżnić dwa typy asystentów: ASPE czyli asystenta ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych i ASPEZ czyli asystenta ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych.

4.3.1 Asystent ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych [ASPE]

to niepedagogiczny pracownik ogólnodostępnych lub integracyjnych szkół lub przedszkoli, który asystuje dziecku lub uczniowi o specjalnych potrzebach edukacyjnych, który:

- a) wymaga stałego wsparcia drugiej osoby w związku z trudnościami w:
 - w samodzielnym funkcjonowaniu w szkole (poruszaniu się, higienie, rozumieniu treści i organizacji nauki itp.),
 - w komunikowaniu się (niepełnosprawność słuchu, afazja, mutyzm itp.),
 - wynikające z niskich kompetencji społecznych lub wysokiego poziomu lęku uniemożliwiającego samodzielne funkcjonowanie w szkole/przedszkolu;
- b) prezentuje zachowania agresywne i/lub autoagresywne tak nasilone, że nauczyciel nie jest w stanie zapewnić bezpieczeństwa jego i pozostałych uczniów w klasie/szkole, bez wsparcia dodatkowej osoby;
- c) prezentują zachowania utrudniające pracę reszcie klasy (natręctwa, niekontrolowane okrzyki, zachowania itp.) tak nasilone, że nauczyciel nie jest w stanie efektywnie prowadzić zajęć, bez wsparcia dodatkowej osoby.

4.3.2 Asystent ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zdrowotnych [ASPEZ]

to niepedagogiczny pracownik ogólnodostępnych lub integracyjnych szkół lub przedszkoli asystujący dziecku lub uczniowi o SPE, który potrzebuje:

- a) pomocy w:

- przyjmowaniu leków w szkole,
 - obsłudze pompy insulinowej, żywienia, koncentratora tlenu itp. - urządzeń medycznych z których korzysta uczeń,
 - cewnikowania,
 - oczyszczaniu sondy, rurki tracheotomijnej itp. z wydzieliny itp.
- b) dodatkowego (poza nauczycielem) nadzoru w celu zapewnienia bezpieczeństwa w przypadku chorób takich jak hemofilia, epilepsja, wrodzona łamliwość kości itp.

4.4 Wymogi formalne wobec asystenta

4.4.1 Wymogi wobec ASPE

Asystentem ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych [ASPE] może być osoba spełniająca łącznie poniższe warunki:

- a) nie była karana za umyślne przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, przestępstwo przeciwko rodzinie i opiece, z wyjątkiem przestępstwa określonego w art. 209 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138, 1726, 1855 i 2339 oraz z 2023 r. poz. 818, 852 i 1234), przestępstwo określone w rozdziale 7 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2023 r. poz. 172) albo wobec której nie orzeczono zakazu prowadzenia działalności związanej z wychowywaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub opieką nad nimi lub zakazu przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu;
- b) ukończyła 18 lat;
- c) posiada co najmniej wykształcenie średnie lub średnie branżowe;
- d) jest obywatelem polskim lub obywatelem Unii Europejskiej oraz obywatelem innych państw, którym na podstawie umów międzynarodowych lub przepisów prawa wspólnotowego przysługuje prawo do podjęcia zatrudnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z zastrzeżeniem, że osoba nieposiadająca obywatelstwa polskiego może zostać zatrudniona na stanowisku, ASPE lub ASPEZ jeżeli posiada znajomość języka polskiego potwierdzoną dokumentem określonym w przepisach o służbie cywilnej;

- e) ukończyła kurs na asystenta ucznia [kurs ASPE]. Warunek ten nie dotyczy osób, które posiadają uprawnienia do wykonywania zawodu pedagoga specjalnego lub nauczyciela współorganizującego proces kształcenia.

W przypadku osób zatrudnianych na stanowiskach ASPE lub ASPEZ, jeśli będą mieć kontakt z żywnością powinni posiadać orzeczenie do celów sanitarno-epidemiologicznych, przy czym np. dla stanowiska nauczyciela i asystenta nie jest wymagane wykonywanie posiewów kału, chyba że lekarz zleci inaczej. Decyzję w tym zakresie podejmuje dyrektor.

Każdy pracownik, który miał wykonane badanie do celów sanitarno-epidemiologicznych dostaje orzeczenie do celów sanitarno-epidemiologicznych wystawione na danego pracodawcę.

W związku z brakiem aktualnych przepisów określających termin obowiązywania orzeczeń do celów sanitarno-epidemiologicznych, o ich terminie ważności decyduje lekarz.

Z praktycznego punktu widzenia najlepiej jest kierować na badanie do celów sanitarno-epidemiologicznych każdego pracownika rozpoczynającego pracę w danej placówce.

4.4.2 Wymogi wobec ASPEZ

Asystentem ucznia o szczególnych potrzebach zdrowotnych [ASPEZ] może być osoba, która:

- a) spełnia warunki określone powyżej dla ASPE,
- b) ukończyła kurs na asystenta ucznia o szczególnych potrzebach zdrowotnych [kurs ASPEZ].

Zwolnione z tego warunku są osoby, które posiadają uprawnienia do wykonywania zawodów medycznych.

Ponadto obowiązkiem dyrektora szkoły lub przedszkola jest ocena, czy w przypadku zatrudniania asystenta dla konkretnego dziecka nie występuje konieczność przeszkolenia go np. w zakresie obsługi urządzeń medycznych lub metod komunikacji, z których korzysta to konkretne dziecko. Jeśli występuje taka potrzeba, dyrektor rekrutuje na te stanowiska osoby posiadające wymagane, dodatkowe kwalifikacje lub kieruje ASPE lub ASPEZ na stosowne szkolenia.

4.5 Zakres zadań ASPE i ASPEZ

ASPE lub ASPEZ wykonuje zadania wynikające z zakresu obowiązków wskazanych w umowie o pracę, zawartej z dyrektorem przedszkola/szkoły.

Dyrektor z katalogu zadań ASPE (zał. 1) i ASPEZ (zał. 2) wybiera jedynie te, które ASPE lub ASPEZ będzie wykonywać wobec wskazanego ucznia w danym roku szkolnym. Zakres zadań powinien być aktualizowany co najmniej raz w roku, podczas spotkania zespołu¹⁰.

Zakres zadań ASPE i ASPEZ powinien określać jasno, które z zadań osoby na danym stanowisku powinny:

- inicjować samodzielnie,
- rozpoczynać wyłącznie na polecenie wskazanej osoby (np. dyrektora, wychowawcy, nauczyciela, pedagoga szkolnego itp.),
- realizować samodzielnie,
- realizować we współpracy ze wskazaną osobą (np. z dyrektorem, nauczycielami i specjalistami pracującymi w przedszkolu/szkole itp.).

Szczególne precyzyjnie dyrektor musi określić i opisać zadania, które wymagają organizacji współpracy ASPE lub ASPEZ z otoczeniem szkoły np.:

- Specjalistycznym Centrum Wspierania Edukacji Włączającej (SCWEW),
- Poradnią Psychologiczną Pedagogiczną,
- Organizacjami pozarządowymi udzielającymi wsparcia uczniowi i rodzinie,
- Ośrodkami Pomocy Społecznej,
- Specjalistami prowadzącymi leczenie i/lub terapię dziecka,
- Lokalną społecznością.

¹⁰ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, z dnia 9.08.2017 (Dz.u. z 2020 r. poz.1309 z późniejszymi zmianami) zespół spotyka się co najmniej 2 razy w roku szkolnym.

4.6 Dokumentowanie pracy przez asystentów

ASPE lub ASPEZ dokumentuje swoją pracę zgodnie z zapisami WOPFU ucznia, zgodnie z przepisami prawa ogólnie obowiązującego oraz zapisami zakresu obowiązków stanowiącymi załącznik do umowy o pracę.

Dokumentacja ograniczona jest do niezbędnego minimum i koncentruje się na zbieraniu istotnych informacji dotyczących funkcjonowania dziecka/ucznia oraz przeprowadzonych działań, znacząco wpływających na sytuację dziecka/ucznia.

Dyrektor odpowiada za kwestie bezpieczeństwa zbieranych danych, w tym uzyskanie wymaganych zgód i właściwe ich zabezpieczenie zgodnie z postanowieniami Ustawy Prawo oświatowe i Ustawy o Ochronie Danych osobowych i Rozporządzeniem RODO.

4.7 Odpowiedzialność prawna asystentów

Asystent (ASPE i ASPEZ) odpowiada za zapewnienie opieki i bezpieczeństwa ucznia, któremu asystuje. Może realizować powierzone mu zadania samodzielnie, co oznacza, że nie ma wymogu obecności nauczyciela w trakcie wykonywania przez asystenta powierzonych mu zadań. Nie można jednak powierzać asystentom odpowiedzialności za bezpieczeństwo pozostałych uczniów. W praktyce oznacza to, że na czas nieobecności nauczyciela w sali, w której prowadzone są zajęcia i w której przebywają inni niż podopieczny asystenta uczniowie, należy zapewnić nadzór innego nauczyciela albo innej upoważnionej osoby. Obowiązek ten wynika z § 13 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1604).

Asystenci, a szczególnie pełniący funkcję ASPEZ, odpowiadają za bezpieczeństwo urządzeń medycznych z których uczeń korzysta (np. pompa insulinowa, koncentrator tlenu itp.). Do ich zadań należy zabezpieczenie sprzętu przed dostępem do niego osób niepowołanych, używanie go zgodnie z instrukcją, w tym wskazanymi w niej zasadami bezpieczeństwa.

Kwestie odpowiedzialności prawnej asystentów regulują poniższe akty prawa:

- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 2023 r. poz. 1465),
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2023 r. poz. 1610 z późn. zm.).

Kwestie odpowiedzialności prawnej asystentów zatrudnianych w szkołach prowadzonych przez JST regulują, oprócz wskazanych powyżej aktów prawa, również ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 530).

5 Koszt przygotowania szkół i zatrudnienia asystentów oraz źródła finansowania

5.1 Koszty przeszkolenia kadry szkół i asystentów

- szkolenie dyrektorów i kadry szkół z zakresu współpracy z asystentem w trakcie zajęć i poza nimi,
- szkolenie dyrektorów i kadry szkół z zakresu korzystania z technologii asystujących,
- szkolenie asystentów kurs podstawowy ASPE,
- szkolenie asystentów kurs ASPEZ,
- dodatkowe szkolenia ASPE lub ASPEZ.

5.2 Koszt zatrudnienia ASPE lub ASPEZ

- koszt badań pracowniczych,
- koszt badań sanepidowskich (jeżeli dotyczy),
- koszt szkolenia z BHP,
- koszt dodatkowych szkoleń (jeżeli dotyczy),
- koszt dodatkowego wynagrodzenia rocznego (wyłącznie w przypadku organów prowadzących będących JST).

W ramach realizowanego w latach 2022/2023 pilotażu usług asystenckich kwota wynagrodzenia asystenta odpowiadała kwocie minimalnego wynagrodzenia za pracę wedle obowiązujących w danym momencie przepisów.

W opinii samych asystentów oraz kadry szkół i rodziców jest to kwota nieadekwatna do

wykonywanej pracy. Tak niskie wynagrodzenie było jedną z przyczyn dużej rotacji asystentów w trakcie pilotażu.

W przekonaniu twórców niniejszego podręcznika asystent powinien otrzymywać wynagrodzenie wyższe niż pomoc nauczyciela, ponieważ posiada wyższe kompetencje oraz wykonuje zadania o wyższym stopniu skomplikowania, a wiele z tych zadań wykonuje samodzielnie.

Jednocześnie uważamy, że uzasadnione jest by wynagrodzenie asystenta było uzależniane od stopnia trudności pracy jaką wykonuje, zakresu odpowiedzialności i niezbędnego przygotowania do tej pracy.

5.3 Dodatkowe koszty związane z zapewnieniem dostępności szkoły

W wyniku zatrudnienia ASPE lub ASPEZ powrócą do szkół uczniowie (dotychczas pozostający w nauczaniu indywidualnym), którzy dla bezpiecznego funkcjonowania w szkołach potrzebują dostosowania przestrzeni i zastosowania technologii asystujących. Organy prowadzące szkoły mają obowiązek zadbać o bezpieczeństwo uczniów oraz pracowników szkół.

Przykładowe wyposażenie, które może okazać się konieczne, by uczeń mógł uczyć się w szkole:

- podnośnik w toalecie,
- przewijak dla osoby dorosłej w toalecie,
- dostosowane biurko i krzesło,
- duży monitor,
- dostosowana klawiatura i myszka,
- aplikacje zmieniające mowę na tekst i odwrotnie,
- czytniki, powiększalniki tp.,
- pętla indukcyjna w klasie (z mikrofonem dla każdego ucznia na ławce) ,
- podjazdy,
- winda lub schodolaz (alternatywą może być organizacja wszystkich zajęć danej klasy na parterze),
- pokój wyciszeń,
- i inne.

5.4 Źródła finansowania

W obowiązującym na dzień publikacji niniejszego podręcznika stanie prawnym, finansowanie kosztów jest możliwe z:

5.4.1 Koszty związane z zapewnieniem dostępności szkół

- środki z PEFRON,
- środki własne organu prowadzącego,
- środki z UE uzyskane w ramach centralnych lub wojewódzkich konkursów na realizację zadań z zakresu edukacji włączającej,
- środki pozyskane od organizacji pozarządowych,
- darowizny.

5.4.2 Koszty związane z zatrudnieniem ASPE lub ASPEZ

- środki z subwencji oświatowej,
- środki własne organu prowadzącego,
- środki z UE uzyskane w ramach centralnych lub wojewódzkich konkursów na realizację zadań z zakresu edukacji włączającej,
- środki pozyskane od organizacji pozarządowych,
- darowizny.

5.4.3 Koszty związane z przeszkoleniem kadry szkół.

- środki na doskonalenie zawodowe nauczyciel¹¹,
- środki własne organu prowadzącego,
- środki z UE uzyskane w ramach centralnych lub wojewódzkich konkursów na realizację zadań z zakresu edukacji włączającej,
- środki pozyskane od organizacji pozarządowych,
- darowizny.

¹¹Art. 70a Ustawy Karta Nauczyciela (Dz.U.2023.984)

6 Zatrudnianie asystentów - kwestie prawne i organizacyjne

6.1 Podstawy prawne zatrudnienia ASPE lub ASPEZ

Asystent jest niepedagogicznym pracownikiem szkoły, zatrudnionym na podstawie Ustawy Kodeks pracy z dnia 26 czerwca 1974 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 1465).

Zatrudnia go dyrektor szkoły i jest on jego bezpośrednim przełożonym.

Charakter pracy ASPE i ASPEZ wyklucza zatrudnianie na tych stanowiskach na podstawie umowy - zlecenie.

W przypadku szkół dla których organem prowadzącym jest Jednostka Samorządu Terytorialnego pracownicy niepedagogiczni są zatrudniani zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych Dz.U.2022.0.530 oraz w Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 maja 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wynagradzania pracowników samorządowych Dz.U. 2023 poz. 1102.

W związku z tym, w obecnie obowiązujących przepisach, asystent może być zatrudniony jedynie na stanowisku "pomoc nauczyciela", a zakres jego obowiązków jest określany poprzez zapisy w umowie o pracę oraz w stanowiącym załącznik do umowy o pracę "Zakresie Obowiązków". Jednocześnie zalecamy by osoby takie spełniały kryteria wskazane w punkcie 1.3.3 *Wymogi formalne wobec asystenta*, które znacząco przekraczają kryteria które musi spełniać "pomoc nauczyciela".

W przypadku szkół, których organy prowadzące nie są JST, możliwe jest zatrudnienie na stanowisku "Asystent ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych" lub "Asystent ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjno-zdrowotnych".

6.2 Organizacja pracy ASPE i ASPEZ

6.2.1. Dokumenty wewnątrz szkolne regulujące kwestie zatrudniania i wynagradzania

- statut szkoły - art. 98 ust. 1 pkt 7 (szkoły), art. 101 ust. 1 pkt 12 (przedszkola) ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900 z późn. zm.) - szkoły

publiczne oraz art. 172 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900 z późn. zm.);

- regulamin wynagradzania - art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 530) - szkoły publiczne oraz art. 77(2) Powyższe dotyczy szkół prowadzonych przez JST oraz szkół prowadzonych przez podmioty inne niż JST o ile zatrudniają więcej niż 50 pracowników;

6.2.2. Określanie podstawowego wymiaru czasu pracy ASPE lub ASPEZ i zasad ich wynagradzania

Asystenci są zatrudniani w oparciu o Kodeks Pracy zarówno w szkołach publicznych jak i niepublicznych. Jednakże w przypadku szkół publicznych, tj. takich w których organem prowadzącym jest JST kwestie ich zatrudniania i wynagradzania regulują dodatkowo:

- Ustawa o pracownikach samorządowych,
- Rozporządzenie o wynagradzaniu pracowników samorządowych.

Wymiar czasu pracy asystenta dyrektor powinien określić poprzez zsumowanie:

- czasu w którym asystent ma asystować dziecku w szkole i na wydarzeniach poza nią (o ile jest to planowane),
- czasu na przyprowadzanie i odprowadzanie dziecka (o ile jest to planowane),
- czasu poświęcanego na konsultacje z kadrą szkoły, udział w radach pedagogicznych, w opracowywaniu zaleceń do pracy z uczniem,
- czasu na udział w szkoleniach i samodoskonalenie,
- czasu na prowadzenie dokumentacji pracy własnej i rozwoju ucznia.

6.2.3. Organizacja pracy ASPE lub ASPEZ w okresie wakacji i dni wolnych od nauki, niebędących dniami wolnymi od pracy

Utrudnieniem w organizacji pracy asystentów ASPE i ASPEZ jest fakt, że ilość dni wolnych w szkołach oraz dni nieobecności ucznia, któremu asystują, znacznie przekracza nawet najdłuższy wymiar urlopu należnego pracownikowi.

W tej sytuacji dyrektor szkoły lub przedszkola może skorzystać z jednego z poniższych rozwiązań:

- zatrudnić asystenta jedynie na okres roku szkolnego¹² a urlopu udzielać wyłącznie w dniach wolnych od nauki¹³;
- przydzielić urlop płatny w wyższym niż wynikający z Kodeksu Pracy wymiarze (może to być dodatkowy bonus, który ułatwi rekrutację asystenta), z zastrzeżeniem, że nie jest to możliwe w przypadku szkół prowadzonych przez JST;
- w przypadku gdy ASPE lub ASPEZ jest pracownikiem Zespołu Szkolno- Przedszkolnego oddelegować go do pracy w przedszkolu;
- skierować asystenta do pracy z innym potrzebującym wsparcia dzieckiem w trakcie roku szkolnego, a poza nim do innych prac zgodnych z kwalifikacjami (np. pomoc przy półkoloniach organizowanych w szkole)¹⁴.

6.2.4. Dostęp ASPE i ASPEZ do danych osobowych uczniów

Szkoła jest administratorem danych osobowych. Odpowiada zatem za zapewnienie sprawnie funkcjonującego systemu ochrony danych osobowych. Za nadzór nad prawidłowym przetwarzaniem danych osobowych w szkole odpowiada dyrektor szkoły. Administratorem danych osobowych uczniów, ich rodziców, nauczycieli, pracowników szkoły jest ten, kto decyduje o celach i sposobach przetwarzania tych danych, czyli szkoła, którą reprezentuje dyrektor szkoły.

Zgodnie z art. 30a - Prawa Oświatowego szkoły realizujące zadania i obowiązki określone w ustawie przetwarzają dane osobowe w zakresie niezbędnym dla realizacji zadań i obowiązków wynikających z tych przepisów. Nauczyciele oraz inne osoby pełniące funkcje lub wykonujące pracę w szkołach, są obowiązani do zachowania w poufności informacji uzyskanych w związku z pełnioną funkcją lub wykonywaną pracą, dotyczących zdrowia, potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, możliwości psychofizycznych, seksualności, orientacji seksualnej, pochodzenia

¹² Należy przy tym pamiętać, że jeżeli okres zatrudnienia na podstawie umowy o pracę na czas określony będzie dłuższy niż 33 miesiące lub liczba zawartych umów przekroczy trzy, będzie to równoznaczne z uznaniem, że pracownik, odpowiednio od dnia następującego po upływie ww. okresu lub od dnia zawarcia czwartej umowy na czas określony, jest zatrudniony na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony (Art. 25(1) kp)

¹³ z zastrzeżeniem Art. 162 kp: Na wniosek pracownika urlop może być podzielony na części. W takim jednak przypadku co najmniej jedna część wypoczynku powinna trwać nie mniej niż 14 kolejnych dni kalendarzowych.

¹⁴ Zgodnie z art. 42 § 4 Kodeksu Pracy: Wypowiedzenie dotychczasowych warunków pracy lub płacy nie jest wymagane w razie powierzenia pracownikowi, w przypadkach uzasadnionych potrzebami pracodawcy, innej pracy niż określona w umowie o pracę na okres nieprzekraczający 3 miesięcy w roku kalendarzowym, jeżeli nie powoduje to obniżenia wynagrodzenia i odpowiada kwalifikacjom pracownika.

rasowego lub etnicznego, poglądów politycznych, przekonań religijnych lub światopoglądowych uczniów. Powyższego nie stosuje się:

- 1) w przypadku zagrożenia zdrowia ucznia;
- 2) jeżeli uczeń, a w przypadku ucznia niepełnoletniego jego rodzic, wyrazi zgodę na ujawnienie określonych informacji;
- 3) w przypadku gdy przewidują to przepisy szczególne.

Dane osobowe obejmują wszystkie informacje, które umożliwiają zidentyfikowanie konkretnej osoby lub jej rodziny. W przypadku dokumentacji szkolnej takie dane to: imię i nazwisko, adres, dane kontaktowe, oceny i raporty z postępów w nauce, zapisy w rejestrze dyscyplinarnym. Są to dane „osobiste” i podlegają obowiązkowej ochronie, nawet jeśli dana osoba sama je wcześniej udostępniała publicznie.

Inną kategorią danych są dane wrażliwe. W przypadku dokumentacji szkolnej takie dane to: dane biometryczne ucznia (np. odciski palców, zdjęcia), przekonania religijne (np. to, czy uczeń uczęszcza na lekcje religii czy nie), zdrowie (od samej informacji o chorobie, poprzez informacje o przyjmowanych lekach, fakcie korzystania z urządzeń medycznych, specjalistycznej diety, alergii itp.). Nieuprawnione użycie tego rodzaju danych może wiązać się z naruszeniem prawa innych osób do prywatności, dobrego imienia, godzić w ich interesy itp. Dlatego muszą być one przetwarzane w określonych warunkach, a szkoły nie mogą użyć tych danych bez wcześniejszej zgody rodzica ucznia lub dorosłego ucznia na warunkach określonych w przepisach prawa.

Z racji wykonywanych przez ASPE, a szczególnie przez ASPEZ działań ma on dostęp do szerokiego spektrum informacji o uczniu w tym danych wrażliwych. Obowiązkiem dyrektora szkoły jest przeszkolenie asystenta w zakresie ochrony danych i nadzór nad bezpieczeństwem ich przetwarzania.

Dodatkowo ASPE i ASPEZ mogą brać udział w posiedzeniach rady pedagogicznej. Dyrektor ma obowiązek uprzedzić asystenta, że obowiązuje go zachowanie tajemnicy. Zgodnie z postanowieniami art. 73 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900 z późn. zm.) osoby biorące udział w zebraniu rady pedagogicznej są obowiązane do nieujawniania spraw poruszanych na zebraniu rady pedagogicznej, które mogą naruszać dobra osobiste uczniów lub ich rodziców, a także nauczycieli i innych pracowników szkoły lub placówki.

Kwestie ochrony danych osobowych w szkole regulują:

- postanowienia ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900 z późn. zm.) art. 155 i 30a oraz art. 68 ust. 1 pkt 12 zgodnie z którym dyrektor szkoły w szczególności wdraża odpowiednie środki techniczne i organizacyjne zapewniające zgodność przetwarzania danych osobowych przez szkołę lub placówkę z przepisami o ochronie danych osobowych;
- postanowienia ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1781);
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. U. UE. L. z 2016 r. Nr 119, str. 1 z późn. zm.).

Ujawnienie danych objętych tajemnicą pociąga za sobą konsekwencje prawne, zgodnie z art. 266. [Ujawnianie informacji w związku z wykonywaną funkcją] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 z późn. zm.). § 1. Kto, wbrew przepisom ustawy lub przyjętemu na siebie zobowiązaniu, ujawnia lub wykorzystuje informację, z którą zapoznał się w związku z pełnioną funkcją, wykonywaną pracą, działalnością publiczną, społeczną, gospodarczą lub naukową, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Również przetwarzanie danych do którego nie jest się uprawnionym jest zabronione¹⁵.

7 Dostępność szkół

7.1 Model dostępnej szkoły

Kwestie dostępności usług publicznych w Polsce, a więc również edukacji regulują zapisy Programu Dostępność Plus przyjętego w lipcu 2018 roku uchwałą Rady Ministrów. Celem Programu jest

¹⁵Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1781). Art. 107. [Nielegalne przetwarzanie danych osobowych]

zapewnienie swobodnego dostępu do dóbr, usług oraz możliwości udziału w życiu społecznym i publicznym wszystkich obywateli. Na jego bazie został opracowany Model Dostępnej Szkoły (<https://model.dostepnaskola.info/>), którego celem jest umożliwienie autodiagnozy i planowanie działań zmierzających do poprawy dostępności szkół i przedszkoli w obszarach:

a. architektonicznym

Między innymi zapewnienie dostępnych architektonicznie przestrzeni szkolnych poprzez wyposażenie ich w podjazdy, szerokie drzwi i korytarze, oznaczenia dla osób niedowidzących, „schodołazy” lub windy itp.

b. technicznym

Między innymi zapewnienie wyposażonych odpowiednio przestrzeni w szkole umożliwiających prowadzenie rewalidacji, terapii, wyciszania., na przykład gabinety specjalistyczne, pokoje wyciszeń, pomieszczenia do pracy w mniejszych grupach itp. ale też korzystanie z toalet (podnośnik).

c. edukacyjno-społecznym

Między innymi zapewnienia dostępnych cyfrowo i komunikacyjnie (język prosty, ETR) materiałów informacyjnych i dydaktycznych używanych w szkołach oraz dostępu do technologii asystujących i nauki korzystania z nich uczniów i kadry szkół i przedszkoli.

d. związanym z organizacją, procedurami i zatrudnieniem oraz kompetencjami kadry

Między innymi zapewnienia uczniom o SPE wsparcia specjalistów, nauczycieli współorganizujących proces kształcenia, ASPE lub ASPEZ i pomocy nauczycieli, gdy jest to potrzebne.

Zapewnienia przeszkolenia kadr szkół z zakresu dostępności, w tym szczególnie przygotowywania materiałów i pomocy edukacyjnych dostępnych komunikacyjnie i cyfrowo oraz ze stosowania technik asystujących.

Praca ASPE i ASPEZ ma na celu przygotowanie ucznia do maksymalnej możliwej do osiągnięcia samodzielności, we wszystkich obszarach funkcjonowania.

W przypadku osób z niepełnosprawnościami poziom osiągniętej samodzielności jest wypadkową:

- sposobu funkcjonowania osoby (mocnych stron i deficytów),
- sposobu organizacji otoczenia (dostępność architektoniczna, cyfrowa, komunikacyjna itd.),

- dostępności i umiejętności korzystania z technologii asystujących.

7.2 Zadania ASPE i ASPEZ a dostępność szkoły

Zapewnienie dostępności architektonicznej w szkole odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu samodzielności ucznia. Wpływa to nie tylko na codzienne funkcjonowanie w szkolnym otoczeniu ale również na rozwijanie umiejętności samodzielności, autonomii i poczucia własnej wartości.

Po pierwsze, dostępność architektoniczna stwarza warunki do swobodnego poruszania się uczniów, niezależnie od ewentualnych trudności ruchowych. Dzięki odpowiednio dostosowanym korytarzom, windom czy toaletom, uczniowie z niepełnosprawnościami ruchowymi mogą sprawnie poruszać się po szkole, uczestniczyć w zajęciach oraz korzystać z infrastruktury szkolnej bez zewnętrznej pomocy.

Wspieranie dostępności architektonicznej ma również istotne znaczenie dla uczniów korzystających z różnych technologii asystujących, takich jak wózki inwalidzkie, chodziki, czy kule. Dzięki wejściom bez barier, windom czy łazienkom dostosowanym do różnych potrzeb, uczniowie ci zyskują nie tylko fizyczny dostęp, lecz także psychiczną pewność siebie, co przekłada się na rozwijanie ich niezależności.

Ponadto, szkoła dostosowana do zróżnicowanych potrzeb architektonicznych wspiera samodzielność ucznia poprzez łatwiejsze korzystanie z różnych zasobów edukacyjnych. Przystosowane sale lekcyjne, pracownie czy biblioteki umożliwiają łatwiejszy dostęp do materiałów edukacyjnych, sprzętu, a także interakcji z rówieśnikami, co sprzyja rozwijaniu umiejętności społecznych i samodzielności.

Dodatkowo, szkoła dostosowana architektonicznie wpływa na świadomość społeczności szkolnej, kształtując postawy tolerancji, zrozumienia i wspierania innych. Uczniowie uczą się akceptacji różnic, co sprzyja tworzeniu otoczenia przyjaznego dla wszystkich, bez względu na indywidualne potrzeby czy ograniczenia.

Warto podkreślić, że zapewnienie dostępności architektonicznej to nie tylko spełnianie standardów prawnych, ale przede wszystkim inwestycja w rozwój potencjału każdego ucznia. Szkoła stwarzająca warunki sprzyjające samodzielności ucznia, buduje fundamenty dla jego

pełnego uczestnictwa w procesie edukacyjnym oraz rozwijania umiejętności niezbędne do funkcjonowania w społeczeństwie.

7.3 Zadania ASPE i ASPEZ, a technologie asystujące

Aby ASPE lub ASPEZ mógł przygotować ucznia do maksymalnej możliwej do osiągnięcia samodzielności, musi mieć dostęp do potrzebnych uczniowi technologii asystujących, umieć sam je stosować i móc nauczyć tego ucznia któremu asystuje.

Technologie takie jak:

- aplikacje zmieniające tekst na mowę lub mowę na tekst,
- powiększalniki i czytniki tekstu,
- klawiatury dostosowane do potrzeb uczniów z niesprawnymi dłońmi, posługujących się jedną dłonią lub wskaźnikiem
- laptopy lub komputery do obsługi komendami głosowymi (bez użycia dłoni),

umożliwiają uczniom skupienie się na nauce, eliminując bariery związane z ich specjalnymi potrzebami. Przy czym eliminacja barier nie polega na tym, że ktoś za nich robi notatki czy pisze tekst. Uczeń z niepełnosprawnością dzięki technologii asystującej wykonuje zadania samodzielnie, choć inaczej niż pełnosprawny rówieśnik.

Nauka stosowania technologii asystujących przez ucznia to też kluczowy element przygotowania go do przyszłego funkcjonowania na rynku pracy. W pracy zawodowej osoby z niepełnosprawnością wykorzystują technologie asystujące, by móc wykonywać swoje zadania z taką samą skutecznością i równie dobrym rezultatem końcowym jak wszyscy. Różni się tylko sposób wykonania pracy.

Nauczyciele pracujący z uczniem muszą rozumieć zasadność stosowania technologii asystujących przez ucznia i wspierać go w tym zakresie. Znajomość i akceptowanie używania przez ucznia różnorodnych technologii asystujących przez całą kadrę szkoły są kluczowe dla nauki samodzielności.

Warto zaznaczyć, że dzisiejsze zwykłe telefony, wyposażone w różnorodne aplikacje, pełnią funkcje technologii asystującej. Do najważniejszych funkcji dostępnych w telefonach należą:

Dyktafon:

Dźwiękowy zapis lekcji czy wykładów wspiera uczniów, zwłaszcza tych z trudnościami w zapisywaniu notatek czy przetwarzaniu informacji słownych. Umożliwia rejestrowanie lekcji i później powrót do nich w celu utrwalenia treści lub lepszego zrozumienia zagadnień.

Aplikacje zmieniające mowę na tekst i tekst na mowę:

Współczesne telefony są wyposażone w aplikacje, które umożliwiają konwersję mowy na tekst i odwrotnie. To szczególnie przydatne dla uczniów z trudnościami w czytaniu, pisaniu czy zrozumieniu treści słownych. Aplikacje te pozwalają na błyskawiczne przekształcanie informacji, co ułatwia uczniom dostęp do materiałów edukacyjnych i komunikację z otoczeniem.

Aparat fotograficzny:

Zwykły aparat w telefonie może okazać się niezastąpiony w sytuacjach, gdy uczniowie mają trudności z zapisywaniem notatek. Zdjęcia tablicy, prezentacji czy notatek mogą służyć jako pamięć wizualna, ułatwiając powrót do treści lekcji w późniejszym czasie. Dla uczniów z trudnościami w pisaniu czy utrzymywaniu uwagi, ta funkcja może być kluczowym elementem wsparcia.

Wspomniane funkcje sprawiają, że zwykły telefon staje się uniwersalnym narzędziem, które można dostosować do indywidualnych potrzeb uczniów. Dzięki temu mobilne urządzenie nie tylko ułatwia codzienne życie ale także wspiera rozwój edukacyjny, eliminując bariery związane z różnymi wyzwaniami uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Wprowadzenie tych możliwości do procesu nauczania może zwiększyć dostępność edukacji i równość szans dla wszystkich uczniów.

7.4 Zadania ASPE i ASPEZ a dostępność komunikacyjna i cyfrowa materiałów edukacyjnych

Dostęp do materiałów edukacyjnych dostępnych językowo i cyfrowo to warunek konieczny w zapewnianiu równych szans uczniom o SPE oraz umożliwianiu im osiągnięcia pełnej samodzielności. Język prosty (plain language), zwany też prostą polszczyzną, zastosowany w materiałach edukacyjnych, eliminuje bariery związane z trudnościami w czytaniu i rozumieniu tekstu. Uczniowie, zwłaszcza ci z różnymi potrzebami edukacyjnymi, mogą skoncentrować się na treści, zamiast na trudnościach językowych. To sprzyja nie tylko zrozumieniu przedstawionych zagadnień lecz także rozwijaniu umiejętności analizy, syntezy oraz wyciąganiu własnych wniosków.

W przypadku materiałów edukacyjnych dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną, a w niektórych przypadkach również słuchu lub wzroku, ze spektrum autyzmu, dysleksją lub takim dla których język polski nie jest językiem ojczystym wskazane będzie przygotowanie tekstu zgodnie ze standardem ETR. Standard ETR dotyczy przede wszystkim zastosowania w materiałach języka charakteryzującego się klarownością, prostotą i przystępnością, ułatwiającego zrozumienie skomplikowanych pojęć. Dla uczniów z poważnymi trudnościami w czytaniu czy zrozumieniu treści, ETR stanowi klucz do aktywnego uczestnictwa w procesie edukacyjnym. Jednocześnie Standard ETR odnosi się również do kwestii sposobu prezentacji treści, który ułatwia jej rozumienie oraz do dostępności cyfrowej.

Zapewnienie dostępności cyfrowej w przygotowywanych materiałach edukacyjnych staje się nieodzowne, zwłaszcza gdy uczniowie korzystają z technologii asystujących, takich jak aplikacje zmieniające tekst na mowę. Te zaawansowane narzędzia są w stanie przekształcić teksty pisane na mowę, umożliwiając osobom z różnymi potrzebami edukacyjnymi dostęp do informacji w formie słownej. Dotyczy to uczniów z niepełnosprawnościami narządu wzroku, dysleksją, czasem również autyzmem czy problemami neurologicznymi.

Aby jednak aplikacje działały prawidłowo, wszelkie materiały edukacyjne muszą być przygotowane zgodnie ze standardami dostępności cyfrowej¹⁶. Standardy dostępności cyfrowej precyzyjnie definiują, jak dokumenty powinny być przygotowane, aby były dostępne dla technologii asystujących. To obejmuje m.in. stosowanie właściwego znacznikowania tekstu, opisy alternatywne dla elementów graficznych oraz czytelny układ strony. Dzięki tym normom, aplikacje zmieniające tekst na mowę mogą poprawnie interpretować i odczytywać zawartość, umożliwiając uczniom pełne korzystanie z materiałów edukacyjnych.

Zapewnienie materiałów edukacyjnych przygotowanych zgodnie z:

¹⁶ Standardy dostępności cyfrowej określają poniższe akty prawa:

- 1). art. 2 ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1440);
- 2) Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 z późn. zm.);
- 3) art. 22 ao ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2230 z późn. zm.);
- 4). Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 26 marca 2014 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących świadczenia udogodnień dla osób niepełnosprawnych przez dostawców publicznie dostępnych usług telefonicznych (Dz. U. poz. 464).

- standardem prostego języka,
- standardem ETR,
- standardem dostępności cyfrowej,

ułatwiają proces uczenia się, poprawiają jego efektywność i wspierają rozwijanie samodzielności ucznia.

Uczniowie, korzystając z materiałów edukacyjnych dostępnych cyfrowo i napisanych zrozumiałym językiem, uczą się efektywnego przyswajania informacji i rozwijają umiejętność radzenia sobie z technologią cyfrową, co jest istotnym elementem ich przygotowania do funkcjonowania we współczesnym społeczeństwie.

Jak widać z powyższego zapewnienie uczniom o SPE materiałów edukacyjnych dostępnych cyfrowo i językowo jest zadaniem dla całej kadry szkoły ale ich zapewnienie ma wpływ na możliwość realizacji celu pracy ASPE i ASPEZ tj. rozwinięcia u ucznia możliwie najwyższego stopnia samodzielności.

W ten sposób, inwestowanie w dostępność cyfrowych materiałów edukacyjnych i język prosty, w tym ETR, stanowi nie tylko krok w kierunku inkluzji, ale również strategiczną inicjatywę wspierającą rozwój samodzielności ucznia na różnych etapach edukacyjnych.

8 Monitoring i ewaluacja wdrożenia modelu ASPE w szkołach i przedszkolach przez organ prowadzący

Organ prowadzący szkołę powinien prowadzić stały monitoring i ewaluację stopnia realizacji założeń edukacji włączającej w prowadzonych przez siebie szkołach i przedszkolach.

Dyrektorzy szkół powinni prowadzić monitoring i ewaluację stopnia realizacji założeń edukacji włączającej w ich szkole, w tym pracy asystentów i w razie potrzeby dane z niej przekazywać organowi prowadzącemu.

8.1 Cel i znaczenie monitoringu i ewaluacji

Monitorowanie i ewaluacja usług asystenckich mają na celu:

- **Zapewnienie jakości usług:** Pozwala na sprawdzenie, czy usługi asystenckie są świadczone zgodnie z ustalonymi standardami i oczekiwaniami.
- **Doskonalenie procesu:** Pomaga w identyfikacji obszarów, które wymagają ulepszeń, co przekłada się na ciągłe doskonalenie procesu wsparcia.
- **Dostosowanie do potrzeb uczniów:** Pozwala na indywidualne dostosowanie usług asystenckich do zmieniających się potrzeb uczniów.
- **Raportowanie:** Umożliwia dokładne i przejrzyste sprawozdawanie organom nadzoru, rodzicom oraz społeczności szkolnej.

8.2 Planowanie monitoringu i ewaluacji

8.2.1 Określenie celów i wskaźników

Na początku procesu planowania monitoringu należy zdefiniować cele i wskaźniki oceny, które pozwolą ocenić skuteczność usług asystenckich. Cele powinny być konkretne, mierzalne, osiągalne, istotne i określone w czasie (metoda SMART).

8.2.2 Wybór narzędzi i metod

Wybór odpowiednich narzędzi i metod oceny, takich jak obserwacje, ankiety, oceny jakościowe, analiza dokumentacji, rozmowy z uczniem o SPE i pozostałymi uczniami, rodzicami, asystentami i pozostałą kadrą.

8.2.3 Ustanowienie harmonogramu

Określenie terminów przeprowadzania monitoringu i ewaluacji. Należy uwzględnić regularność przeprowadzania ocen, tak aby zapewnić ciągłość procesu.

8.2.4 Zbieranie danych

Przeprowadzanie ocen na podstawie ustalonych wskaźników i narzędzi. Zbieranie danych powinno być obiektywne i rzetelne. Wymaga to uwzględnienia perspektywy wszystkich zaangażowanych osób, w tym przede wszystkim ucznia o SPE i jego rodziców, uczniów i ich rodziców z danej klasy, asystenta i pozostałej kadry szkoły.

8.3 Przeprowadzanie monitoringu i ewaluacji

8.3.1 Zaangażowanie odpowiednich zespołów

Włączenie do procesu monitoringu i ewaluacji odpowiednich pracowników, w tym nauczycieli, koordynatorów ds. edukacji specjalnej, psychologów, rodziców i innych interesariuszy.

8.3.2 Analiza zebranych danych

Staranna analiza zebranych danych w celu oceny skuteczności usług asystenckich. Ocenę powinno się dokonywać na podstawie obiektywnych kryteriów.

8.3.3 Wnioski i działania doskonalące

Na podstawie wyników analizy i identyfikacja obszarów które wymagają ulepszeń, opracowywany jest plan działań doskonalących i wdrożenie go w praktyce.

8.4 Raportowanie i komunikacja

8.4.1 Przygotowanie raportów

Przygotowanie raportów z wynikami monitoringu i ewaluacji. Raporty powinny być klarowne i zrozumiałe oraz zawierać rekomendacje na przyszłość.

8.4.2 Komunikacja z interesariuszami

Udostępnienie wyników monitoringu i ewaluacji interesariuszom, w tym rodzicom, nauczycielom, asystentom edukacyjnym i organom nadzoru. Ważna jest transparentność i uczestnictwo społeczności szkolnej.

8.5 Ciągłe doskonalenie

Monitorowanie i ewaluacja to proces ciągły. Organ prowadzący powinien regularnie oceniać i doskonalić sposób monitorowania i ewaluacji usług asystenckich, aby zapewnić jak najwyższą jakość wsparcia edukacyjnego dla uczniów o specjalnych potrzebach.

8.6 Podsumowanie

Monitorowanie i ewaluacja wdrażania usług asystenckich w szkole to kluczowy element zapewnienia wysokiej jakości wsparcia dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Planowanie, przeprowadzanie i analiza procesu monitoringu są nieodzowne, aby dostosować usługi do potrzeb uczniów i ciągle doskonalić proces wsparcia edukacyjnego. Transparentność, zaangażowanie interesariuszy i ciągle doskonalenie to kluczowe elementy skutecznego monitoringu i ewaluacji.

Załączniki

- Załącznik 1 Program Kursu ASPE,
- Załącznik nr 2 Program Kursu ASPEZ,
- Załącznik nr 3 Katalog zdań ASPE wedle typu trudności doświadczanych przez ucznia,
- Załącznik nr 4 Katalog zdań ASPEZ wedle typu trudności doświadczanych przez ucznia.